

Kulturhistorisk rapport

Udgravning ved Lundevej, Nibe

Fundinventar fra bondestenalder og
bronzealder

J.nr. ÅHM 7041

Udgravning maj 2020

Rapport udfærdiget af: Thomas Rune Knudsen

Telefon: 99 31 74 00

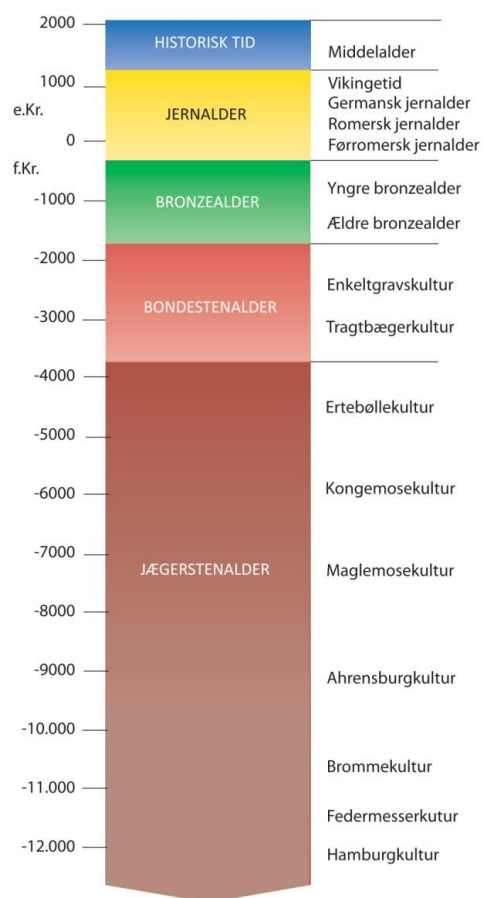
E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indhold

1.0.	Indledning	3
2.0.	Undersøgelsens baggrund	4
3.0.	Lokalområdet i oldtiden	5
4.0.	Undersøgelsens resultater	5
5.0.	Sammenfatning og perspektivering	9
6.0.	Hvis du vil vide mere	10
5.0.	Udgravningsdata	11

1.0. Indledning

I foråret 2020 gennemførte Nordjyllands Historiske Museum en arkæologisk udgravning på ca. 454 m² stort areal beliggende i udkanten af Nibe. Efter feltarbejdet er der blevet gjort status over udgravningens resultater, som nu foreligger i dette format som en populær gengivelse af resultaterne, som findes i den arkæologiske udgravningsberetning. Den arkæologiske beretning, genstandsmateriale samt digital dokumentation bliver opbevaret af Nordjyllands Historiske Museum.

I forbindelse med udgravningen blev der næsten fundet 1000 genstande. Langt størstedelen af fundinventaret af flintaffald fra flintehugning, men der var også egentlige redskaber af flint, heriblandt en økse, et segl, skrabere, bor og flækker. Hertil er der også lerkarsskår, kogesten og en mindre mængde forkullet trækul, kornkerner og hasselnøddeskaller. Fundinventaret stammer fra alt sammen fra samme jordfaldshul. På baggrund af andre kendte genstande og kulstof-14-datering, så kan der siges, at genstandene er fra bondestenalderen og den ældre del af bronzealderen.

2.0. Undersøgelsens baggrund

På et kort fra begyndelsen af 1800-tallet var der afsat en gravhøj lidt syd for området. Denne høj kaldtes "Sortehøj", og arkæologerne tænkte, at det var muligt, at det var denne høj, som de havde fundet i forbindelse med en arkæologisk forundersøgelse forud for udstykningen til nye huse. Forundersøgelsen var igangsat efter foranledning af den forestående byggemodning og foregik på en enkelt forårsdag i april 2020.

Allerede under forundersøgelsen væltede det op med flint – størstedelen affald – men også en flintøkse, som hørte til den første eller midterste del af bondestenalderen. I Himmerland er der i den midterste del af bondestenalderen (2800-2400 f.Kr.) en særlig gravform, hvor man begynder at anlægge lave gravhøje over træbyggede gravkamre. Den afdøde blev stedt til hvile i kammeret, og med sig kunne vedkommende få gravgaver i form af flintøkser, stridsøkser af bjergart, ravperler, lerkar m.v.

Omkring selve gravkammeret er der, når bevaringsforholdene tillader det, en bræmme eller vold af lyst sand, som stammer fra opgravningen til gravkammerets fundament, som var en omsluttende grøft, evt. med en åbning. Inde i gravkammeret er et gravgulv, som var placeret ovenpå daværende muldlag, og derfor lå højt. Da gravgulvet ligger højt er det ofte også fjernet ved senere tiders pløjning eller anlægsarbejde. På billedet (fig. 1) herunder kan se den lyse bræmme som sammen med fundet af flintøkseen gjorde, at det lignede et gravkammer.

Dette sårbare anlæg blev derfor indstillet til udgravning, og i maj 2020 blev anlægget udgravet.

Figur 1. Foto af det formodede gravkammer fra forundersøgelsen.

3.0. Lokalområdet i oldtiden

Det undersøgte areal var beliggende i den sydøstlige udkant af Nibe by mellem Nibe Bredning i vest og Binderup Å i øst. Syd for Nibe er der igennem de seneste år fremkommet et større antal detektorfund. Nordøst for arealet er der også fremkommet en halsring fra yngre bronzealder, mens der mod nordvest er fundet et kvindesmykke fra vikingetiden. Der er derfor spor efter oldtiden i nærområdet, så en gravlæggelse eller andet i lokalområdet vil være ganske forventeligt.

Figur. 2 Udgravningens placering på 4 cm-kort.

4.0. Undersøgelsens resultater

Under udgravningen blev det klart, at anlægget var fyldt med genstande, og at der næppe var tale om et gravkammer. Der blev observeret koncentriske cirkler af forskellige jordlag, hvilket indikerede, at anlægget var meget dybt. Det kunne derfor ikke være et gravkammer med et gulvlag placeret over jorden. Sammensætningen af genstande, viste sig også af afvige fra, hvad der kunne forventes ved en gravlæggelse. Selvom der ved gravlæggelser også tit kommer en mindre mængde flint eller keramik ovenpå i forbindelse med opfyldningen, så har omfanget en begrænsning. Man har sjældent anvendt en nygravet grav til

affaldsdeponi, men har haft andre separate anlæg, såkaldte affaldsgruber, møddinger m.v., som opfyldte denne funktion. Ligesom udtjente brønde og andre større anlæg også ofte har fået et efterliv som affaldsplads.

I stedet for at være et anlæg gravet af mennesker, så var der altså tale om et naturfænomen: Et såkaldt jordfaldshul. Jordfaldshuller skabes i under områder med kridt i undergrunden, hvor lommer af kridt skylles bort og skaber et underjordisk hulrum, som sidenhen kollapse med, trækker overliggende jord m.v. ned i hulrummet. Jordfaldshuller kendes i større stil fra områderne omkring Aalborg, Nibe og Løgstør. Der er derfor ingen tegn på, at man i oldtiden har gravet genstandene ned, men de er derimod blevet trukket ned i forbindelse med underjordiske sammenstyrtninger.

Figur 3. Jordfaldshullet var ca. 2,5 m dybt og havde i overfladen en oval grundplan, som var ca. 5 m langt og 3,8 m bredt. På fotoet ses den østlige halvdel i ca. 85 cm's dybde.

Der er tale om næsten 1000 genstande, der er endt nede i hullet, hvilket må indikere, at der oprindeligt har været et aktivt område over hullet evt. med affaldsdeponi eller forholdsvis omfattende brugsaktivitet. Udover regulære redskaber i form af en sleben flintøkse, et måneformet flintsegl, et flintbor, flintskrabere, flintflækker, så består fundinventaret i høj grad af flintaffald. Når en flintsmed hugger flint, så afhugges der mange stykker, som er et restprodukt. Og det er disse flintafslag, der sammen med behuggede flintknolde

udgør langt størstedelen af det samlede inventar. Men der er også en mindre mængde lerkarsskår, som er karakteristisk porøst og magret med større sten, som betyder, at det kan dateres til bondestenalderen. Hertil er der også fundet kogesten, der er datidens varmelegemer, som må stamme fra oldtidens madlavningsgruber eller ildsteder. Iblandet fyldet var også bevaret en mindre mængde trækul samt forkullet korn og nøddeskaller, som viser, at man dyrkede byg og nøgenbyg i Nibe i oldtiden, ligesom man også har spist hasselnødder.

Figur 4. Flintøkse fundet i toppen af jordfaldshullet.

Kornet blev sendt til kulstof-14-datering. Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere materiale fra mennesker, dyr og planter. Kulstof er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. Når en organisme dør, mindskes antallet af 14-C atomer langsomt, da atomet er radioaktivt. Ved at måle den mængde af 14-C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er. Vi ved derfor, at kornet blev forkullet i den ældre del af bronzealderen (1600-1400 f.Kr.). Flintseglet er muligvis også fra denne del af bronzealderen eller evt. århundrederne forud herfor.

Andet af genstandene kan dog på baggrund af arkæologernes viden om alderen af tilsvarende genstande, dateres til bondestenalderen. Keramikken stammer højst sandsynligt fra bondestenalderen (4000-1800 f.Kr.). Flintøksen som lå i toppen af anlægget er også af en type, som hører til bondestenalderen, og højst

sandsynligt til den tidlige del af perioden. Dateringen af genstandene spænder hermed over et større tidsrum på måske et par tusinde år.

Figur 5. Lerkarsskår fra bondestenalderen.

En mulighed ville være, at der ikke er sket en enkelt underjordisk sammenstyrtning, men flere adskilt af adskillige år. Hvis dette var tilfældet, så ville vi forvente, at de ældste genstande lå nederst i jordfaldshullet, og de yngst lå øverst. Dette er dog ikke tilfældet. Det daterede korn blev udtaget relativt dybt i jordfaldshullet, og det er det yngste fra hullet, mens flintøksten lå i toppen af hullet, og er den ældst daterede genstand. En forklaring på dette er, at genstandene var blandet før den underjordiske sammenstyrtning forsegledede deres skæbne. De har derfor højst sandsynligvis lagt blandet imellem hinanden, og for derefter at blive trukket ned sammen i bronzealderen eller tiden herefter.

5.0. Sammenfatning og perspektivering

Den arkæologiske udgravning ved Lundevej i det sydøstlige Svenstrup er et af de mere usædvanlige arkæologiske udgravninger, som museet for foretaget i årevis. Oftest er de arkæologiske udgravninger kendetegnet ved stolpehuller efter oldtidens bygninger, forskellige typer af grave eller andre nedgravede spor efter oldtidens gøren. Jordfaldshuller er ligesom fossile vandløb ganske naturlige. Jordfaldshuller er langt fra uhørte i det nordlige Himmerland, og findes ofte i forbindelse med arkæologiske udgravninger.

Et jordfaldshul er i sagens natur ikke gravet af mennesker, men et naturligt fænomen. Det er derfor heller ikke mennesker, som har udvalgte hvilke genstande, som er endt i hullet. Dette er i modsætning til f.eks. en gravlæggelse, hvor gravgaverne jo er bevidst udvalgte og ikke et tilfældige. Fundinventaret i jordfaldshullet er derimod et tilfældigt udsnit. Det er ikke gjort noget valg om, hvilke genstande som kom med i hullet, og hvilke som ikke gjorde. Det er derfor et forholdsvis repræsentativt udsnit af de genstande, som har floreret på stedet og sidenhen efterladt på jorden over hullet. Ved de underjordiske sammenstyrtninger, som har skabt jordfaldshullet, er genstande dermed blevet trukket ned i hullet og forseglet i en tidslomme.

Fundinventaret giver hermed et indblik i sammensætningen af dagligdagens redskaber i oldtiden, uden at der er sket nogen forsætlig udvælgelse af dem. Genstandene giver hermed et sjældent, og sandsynligvis sandfærdigt billede, af genstandene der blev anvendt i det daglige liv.

Figur 6 Flintafslag m.v. fra jordfaldshullet.

6.0 Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende værker:

Danmarks Oldtid, Stenalder 13.000-2.000 f.Kr., af Jørgen Jensen, 2001, Gyldendal.

Flint fra Danmarks Oldtid, af Peter Vang Petersen, 2008, Museerne.dk

5.0. Udgravningsdata

Lundevej, Nibe

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. ÅHM 7041
- Fund & Fortidsminder: 12.05.17. sb 240
- Kulturstyrelsen jnr. 20/03865
- Bygherre: Boligforeningen Enggaarden
- Undersøgt areal: 454 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Thomas Rune Knudsen og arkæolog Patrick Olofsen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Nordjyllands Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg